

СТАНОВИЩЕ

по конкурса за доцент по направление 2.1. Филология (Съвременен румънски език – езикознание), обявен в „Държавен вестник“, бр. 24 от 16 март 2018 г.

Единствен кандидат в конкурса е д-р Румяна Стефанова Лютакова, редовен главен асистент в Катедрата по романистика на Факултета за класически и нови филологии на СУ „Св. Климент Охридски“. Предоставени са всички изисквани по процедурата документи и материали.

Р. Лютакова завършва СУ „Св. Климент Охридски“ през 1988 г. със специалност „Румънска филология“, втора специалност „Английска филология“ и „Българска филология“. През 2001 г. придобива научната и образователна степен „доктор“. От 1989 г. работи във ФКНФ като преподавател по румънски език. Води лекционни курсове по Лексикология на съвременния румънски език, занятия по Практически румънски език, курс по Теория и практика на превода и др.

За участие в конкурса кандидатката представя хабилитационен труд на тема *Нова българска и румънска лексика след 1989 г.*, публикуван като монография (София, УИ „Св. Климент Охридски“. 2018. 591 с.), учебно помагало с упражнения по румънски език, издадено през 2008 г., и 18 студии и статии, публикувани в наши и чужди научни издания.

Научните приноси на Р. Лютакова са преди всичко в областта на съпоставителното езикознание, в частност – на съпоставителното изследване на румънската и българската лексикална неология. На тази проблематика е посветена и монографията *Нова българска и румънска лексика след 1989 г.* Трудът включва въведение, пет глави, заключение и библиографски списък. В приложение към основната част на изследването е представен лексикалният корпус на изследването под формата на двупосочен речник в табличен вид с българско-румънска и румънско-българска част. Корпусът е представителен – включва по около 5000 неологични единици за всеки един от проучваните езици. Трябва да се подчертае, че авторката успешно се е справила с нелеката задача по идентифициране и извличане на новите лексикални единици (по отношение на румънски тази задача е значително затруднена поради липсата на специални лексикографски издания, регистриращи новата лексика).

Първата глава на монографията е посветена на различни аспекти от лексикалната динамика в българския и румънския език в периода от 1989 г. насам. Разглеждат се основните фактори, които обуславят промените в българската и румънската лексика. Отделено е внимание на „разместването на пластове“ в лексикалния състав на двата езика: движението на лексикални единици между активния и пасивния речников фонд, замяната на едни лексеми с други, промяната на оценъчното съдържание на някои лексикални единици, преливането между функционално-стилистичните пластове. Коментира се актуализирането на определени „модни думи“, свързани със „злободневните теми на обществото“, както и функционирането на „кратковременните неологизми“, чието отпадане от употреба е обусловено от отмирането или деактуализирането на означаваното от тях явление. Очертани са по-важните резултати от основните езикови тенденции, действащи в най-новия период от развитието на двата езика: тенденциите към интернационализация, към национализация, към

демократизация и към интелектуализация. Изтъкнато е значителното междуезиково сходство по отношение на разглежданите процеси и тенденции и на обуславящите ги фактори от езиково и извънезиково естество. По-съществени междуезикови различия авторката установява най-вече при по-силната активизация на турцизми в българската публицистична реч (като проява на тенденцията към демократизация) и при заемането на неологизми с латински корени, което в съвременния период е по-широко застъпено в български (поради спецификите в развоя на румънския език и неговата „рероманизация“ в по-ранен период). Сходни проблеми се коментират също в публикации № 4, 5, 6 в представения от кандидатката списък.

Във втората глава е извършено тематично разпределение на българските и румънските неологизми. Установява се сходство в основните тематични области, най-активно попълвани с нова лексика в двата езика: общество и политика, европейска интеграция, финанси и икономика, труд и социално подпомагане, здравеопазване и медицина, образование, обучение и наука, информационни и комуникационни технологии, бит, култура и изкуство, спорт, туризъм и свободно време, екология и др. В научната литература (поне по отношение на българския език) съществуват и предходни опити за класификация на новата лексика по тематични области или концептуални полета. Сред тях предложено от Р. Лютакова тематично разпределение изпъква със своята детайлност и изчерпателност. Въпроси, свързани с подялбата на новата лексика в двата езика по тематични полета, са засегнати и в публикации № 7, 8.

Третата глава е посветена на типологизиране на неологизмите в двата езика. Разгледани са видовете неологизми според техния произход, структура, степен на новост и степен на утвърденост. Очертани са източниците за попълване на речниковия състав в български и румънски с нова заета лексика. Новите заемки са поделени на същински заемки (лексикални заемки, заети абривиатури, заети словообразователни форманти, поликомпонентни заемки) и калки (структурни и семантични). Новосъздадените на домашна почва единици са поделени на словообразователни неологизми, нови словообразователни форманти, нови устойчиви съчетания и фразеологични изрази и нови значения. В синхронен план според структурата си неологизмите са поделени на лексикални неологизми (прости думи и словообразователни неологизми), нови словообразователни форманти, семантични неологизми и поликомпонентни неологизми (терминологични съчетания и съставни наименования, колокации и фразеологизми). Проблеми, свързани с типологията на неологизмите в двата езика, са разгледани и в публикации № 9, 10.

В четвърта глава е проведено детайлно изследване на словообразователните неологизми в двата езика, като са представени както основните начини за производство на такива неологизми (като деривация, композиция, абривиация), така и други, по-ограничено застъпени начини като универбизация, транспозиция, отсичане, блендинг. Много ценни са направените изводи за вътрешноезиковите специфики в производството на нова лексика. Очертани са източниците за пораждаване на междуезиковата асиметрия в тази област. От голяма полза за преводаческата практика са предложените от авторката варианти за превод на един или друг тип словообразователни неологизми в случаите, когато става дума за безеквивалентна лексика.

Последната глава е посветена на новите англицизми в двата съпоставяни езика. Специалното място, което се отделя на тази проблематика, е мотивирано от това, че именно английският език (по редица причини) е основен източник на заемане на нови думи и за интернационализиране на лексиката (далеч не само в българския и румънския език) през последните няколко десетилетия. В главата се коментират причините и насоките на английското лексикално влияние върху двата разглеждани езика, подробно се разглеждат проблемите на адаптацията на новите англицизми (графична, фонетико-фонологична, морфологична, лексико-семантична). Предходните дългогодишни наблюдения на Р. Лютакова в тази насока са успешно доразвити и са допълнени с кондензирано, но систематично изложение (в дял III на главата) върху иновациите в български и румънски, стимулирани от английския език и засягащи различните езикови равнища (фонетичното, морфологичното, словообразователното, лексикалното, синтактичното), както и правописа. Авторката заключава, че тези иновации са по-значими в българския език. На въпроси, свързани с адаптацията на новите заемки в българския и румънския език, са посветени също публикации № 12, 13, 14, 16, 17.

Много ценно е приложението към основната част на труда, което включва анализирания в труда неологична лексика. Намерена е подходяща и прегледна речникова форма за представяне на езиковия материал, като са посочени възможни варианти и синоними на заглавните единици, приведен е необходимият минимум от граматична информация за неологизмите, при необходимост е тълкувано и значението на новите думи. С представената многостранна информация приложението успешно би могло да изпълни функциите на двупосочен (българско-румънски и румънско-български) двуезичен речник за неологизмите в двата езика. Без съмнение такъв справочник би бил изключително полезен за целите на чуждоезиковото обучение и преводаческата практика, а също и като основа за съставяне на неологични речници на двата езика.

Монографията на Р. Лютакова „Нова българска и румънска лексика след 1989 г.“ е първото цялостно, комплексно и задълбочено съпоставително изследване на иновационните процеси в българската и румънската лексика в най-новия период от развитието на двата езика. Трудът впечатлява с многостранността и прецизността на проведените анализ и постигнатите резултати, които са безспорен принос в областта на изследванията върху българската и румънската неология. Съпоставителният ракурс към проблематиката дава възможност да бъдат по-отчетливо открити вътрешноезиковите специфики в лексикалната динамика, обусловени както от типологичните особености на съответния език, от контекста на неговото историческо развитие и от съвременната езикова ситуация, така и от външноезикови фактори. Много важна е и научно-приложната стойност на изследването.

Въз основа на направения преглед на научните приноси на кандидатката в конкурса убедено препоръчвам на уважаемото Научно жури да предложи гл. ас. д-р Румяна Лютакова за заемане на академичната длъжност доцент по направление 2.1. Филология (Съвременен румънски език – езикознание).

10.07.2018 г.

Автор на становището:

проф. д-р Диана Благоева-Стефанова